

Ενότητα 6 : Η συντακτική λειτουργία των πτώσεων

Στην προηγούμενη ενότητα μιλήσαμε για τα συνδετικά ρήματα και το κατηγορούμενο.

Α). Τώρα θα δούμε τις πτώσεις στις οποίες συναντάμε το **(Υ)ποκείμενο**, το **(Α)ντικείμενο** και το **(Κ)ατηγορούμενο**.

1). Το **Υ** του ρήματος βρίσκεται πάντοτε σε πτώση **ονομαστική**.

Το εντοπίζουμε διατυπώνοντας την ερώτηση «**ποιος, -α, -ο**» + το ρήμα της πρότασης

Ο Γιάννης έκλεισε την πόρτα

2). Το **Α** του ρήματος βρίσκεται ή σε **αιτιατική** ή σε **γενική**.

Το εντοπίζουμε διατυπώνοντας την ερώτηση «**ποιον, -α, -ο**» + το ρήμα της πρότασης.

Το ρήμα εδώ λέγεται **μεταβατικό**.

Ο Δημήτρης χτύπησε **την πόρτα** (αιτιατική)

Ο Γιάννης μοιάζει **του πατέρα του** (γενική)

Υπάρχουν όμως και **δίπτωτα ρήματα**, δηλ. αυτά που παίρνουν δύο αντικείμενα

Θέλει να μάθει **το γιο του σκάκι**

Τί να μάθει; «σκάκι» (άμεσο αντικείμενο)

Ποιον να μάθει;..... «το γιο» (έμμεσο αντικείμενο)

3). Το **Κ** του ρήματος βρίσκεται σε πτώση **ονομαστική**, όταν είναι κατηγορούμενο του **Υ**

Ο Γιάννης είναι καλός

Υ **Κ**

Όταν είναι κατηγορούμενο του **αντικειμένου** βρίσκεται σε πτώση **αιτιατική**

Ο Γιάννης θεωρεί **τον Πέτρο φίλο** του

Α **Κ**

Το κατηγορούμενο το εντοπίζουμε διατυπώνοντας την ερώτηση «τι» + το ρήμα της πρότασης.

B). οι πτώσεις ως δείκτες για τη σχέση ουσιαστικού και ουσιαστικού

Όπως ξέρετε οι κύριοι όροι της πρότασης είναι το Υποκείμενο, το Ρήμα, το Κατηγορούμενο και το Αντικείμενο.

Έτσι μια πρόταση μπορεί να πάρει μία από τις παρακάτω μορφές:

Υ + Ρ	π.χ.	Ο Γιάννης κοιμάται
Υ + Ρ + Α	π.χ.	Ο Γιάννης κτύπησε την πόρτα
Υ + Ρ + Α + Κ(Α)	π.χ.	Ο Γιάννης θεωρεί τον Πέτρο φίλο
Υ + Ρ + Κ(Υ)	π.χ.	Ο Γιάννης είναι καλός

Εκτός από τους κύριους όρους μπορεί να συναντήσουμε σε μια πρόταση κι άλλες λέξεις που λέγονται **προσδιορισμοί**.

Αν είναι **επιρρήματα**λέγονται**επιρρηματικοί προσδιορισμοί**

Π.χ. Ο Γιάννης έτρεχε **γρήγορα**

Αν οι προσδιορισμοί είναι **ονόματα**, τότε λέγονται **ονοματικοί προσδιορισμοί**

Π.χ. Ο φίλος μου, **ο Γιάννης**, μοιάζει του πατέρα του.

Ονοματικοί προσδιορισμοί

α). Ομοιόπτωτοι προσδιορισμοί: βρίσκονται στην ίδια πτώση με τη λέξη που προσδιορίζουν.

Π.χ. Το καινούριο αυτοκίνητο του Γιάννη χάλασε.

β). Ετερόπτωτοι προσδιορισμοί : βρίσκονται σε διαφορετική πτώση από τη λέξη που προσδιορίζουν.

Π.χ. Το καινούριο αυτοκίνητο του Γιάννη χάλασε.

Εξήγηση του παραπάνω πίνακα

Η λέξη «το καινούριο» προσδιορίζει τη λέξη «αυτοκίνητο». Και οι δύο λέξεις είναι σε πτώση ονομαστική.

Επομένως ο προσδιορισμός είναι ομοιόπτωτος.

Η λέξη « του Γιάννη» προσδιορίζει τη λέξη « αυτοκίνητο» . Η λέξη «του Γιάννη» βρίσκεται σε πτώση γενική, ενώ η λέξη «αυτοκίνητο» σε ονομαστική. Επομένως ο προσδιορισμός είναι ετερόπτωτος.

Οι ομοιόπτωτοι προσδιορισμοί είναι:

- Παράθεση
- Επεξήγηση
- Επιθετικός
- Κατηγορηματικός

Οι ετερόπτωτοι προσδιορισμοί είναι:

Είναι συνήθως σε πτώση γενική
Και σε αιτιατική

Συγκεντρωτικός πίνακας προσδιορισμών

ονομαστικοί	Ετερόπτωτοι	Επιρρηματικοί
Ομοιόπτωτοι Παράθεση Επεξήγηση Επιθετικός Κατηγορηματικός	Σε γενική Σε αιτιατική	

Ομοιόπτωτοι προσδιορισμοί

Προσδιορίζουν ουσιαστικά και βρίσκονται στην ίδια πτώση με αυτά.

Παράθεση

Προσθέτει στην προσδιοριζόμενη λέξη ένα ιδιαίτερο και γνωστό γνώρισμα.

...Δες παράδειγμα...

Χτες το βράδυ πέρασε **ο Παπανικολάου, ο καθηγητής.**

Αναλύεται σε αναφορική πρόταση: Χτες το βράδυ πέρασε ο Παπανικολάου, **ο οποίος είναι καθηγητής.**

Κοίτα τώρα ένα εύκολο τρόπο για να βρεις την παράθεση:

*Στην παράθεση πηγαίνουμε από μια ειδική έννοια σε μια γενική

Παπανικολάου..... καθηγητής

Ειδική γενική

Επεξήγηση

Μας επεξηγεί τη λέξη που προσδιορίζει, επειδή η έννοια της είναι γενική και αόριστη.

...Δες παράδειγμα...

Χτες το βράδυ πέρασε **ο καθηγητής, ο Παπανικολάου.**

Κοίτα τώρα ένα εύκολο τρόπο για να βρεις την επεξήγηση:

*Στην επεξήγηση πηγαίνουμε από τη γενική έννοια στην ειδική

Ο καθηγητής..... Ο Παπανικολάου

Γενική..... ειδική

Να θυμάσαι...

Παράθεση είναι γενική έννοια

Επεξήγηση είναι ειδική έννοια

Ετερόπρωτοι προσδιορισμοί

Προσδιορίζουν ουσιαστικά και βρίσκονται σε διαφορετική πτώση με αυτά.

Σε γενική

Κτητική

Ο καλλιτέχνης ζωγράφισε το σώμα και **τα πόδια του αλόγου**

(τίνος είναι τα πόδια; του αλόγου, φανερώνει το κτήτορα)

Της ιδιότητας

Εμφανίστηκαν πολλά **πουλιά της θάλασσας**

(θαλασσινά πουλιά)

Του περιεχομένου

Η αποθήκη **καπνού** πήρε φωτιά

Διαιρετική

Διάβασε **πέντε σελίδες του βιβλίου** του

(το σύνολο είναι το βιβλίο, ενώ το «πέντε σελίδες» είναι μέρος αυτού του συνόλου)

Υποκειμενική

Η **επιστροφή του Γιάννη** συνοδεύτηκε από γλέντια και χαρές

(επιστρέφει ο Γιάννης. Ποιος επιστρέφει; Ο Γιάννης)

Αντικειμενική

Η **νοσταλγία της πατρίδας** τον έκανε να γυρίσει πίσω

(νοσταλγώ την πατρίδα. Τι νοσταλγώ; Την πατρίδα)

Του σκοπού

Μου χρειάζεται ένα **ταξίδι αναψυχής** για να ξεκουραστώ

(ταξίδι με σκοπό την αναψυχή)

Της αιτίας

Κλειστοφοβία είναι ο φόβος των κλειστών χώρων
(ο φόβος εξαιτίας των κλειστών χώρων)

Της καταγωγής / της συγγένειας

Ο αδερφός του Βασίλη. Ο γιος του κυρίου Γιάννη

Της προέλευσης

Η «κάντρι» είναι η δημοτική μουσική του αμερικάνικου Νότου
(προέρχεται απ' τις Νότιες Πολιτείες των ΗΠΑ)

Της εξάρτησης

Ο σύγχρονος άνθρωπος είναι σκλάβος των καταναλωτικών ψευδοαναγκών

Του δημιουργού

Διάβασα το ποίημα «Κίχλη» του Γιώργου Σεφέρη

Του τόπου

Στη μάχη του Μαραθώνα αρχηγός των Αθηναίων ήταν ο Μιλτιάδης

Του χρόνου

Ασχολείται με δουλειές της νύχτας
(πότε γίνονται οι δουλειές; Τη νύχτα)

Της παρομοίωσης

Είχε καρδιά λιονταριού

Του μέτρου

Προχώρησε μια απόσταση πέντε χιλιομέτρων

Του ποσού

Παρακολούθησε ένα σεμινάριο τριών εβδομάδων

Σε αιτιατική

Αναφορά

Έσκαψαν τάφρο πέντε μέτρα βάθος
(ως προς το βάθος)

Ποσό / μέτρο

Κάλυψε, με τα πόδια, είκοσι χιλιόμετρα δρόμο.

Το αντικείμενο

Προσοχή στο σκαλοπάτι
(πρόσεχε το σκαλοπάτι)

